

21è Premi Atrapallibres

La cançó de l'ocell toc

Guia de lectura a càrrec de Agustí Lleyda

Fitxa

Autor: Fran Pintadera
Il·lustradora: Anna Font
Traductor: Albert Balasch
Lloc d'edició: Barcelona
Editorial: Akiara Bbooks
Col·lecció: Akipoeta
ISBN: 978-84-18972-43-0

Resum

La cançó de l'ocell toc és un conte de caire popular que desenvolupa el mite o símbol de l'ocell engabiats i el desig de llibertat. El conte està explicat en vint poemes de caire narratiu distribuïts en les tres parts característiques: la presentació, «L'ocell toc»; el nus, «La gàbia i la cançó», i el desenllaç, «Una melodia contagiosa».

Com que es tracta d'un conte, als poemes hi predomina la narració. Però a mesura que avança la història, i per tal de fer front al tema i al coneixement i el creixement del personatge, els poemes tenen aquella dosi de reflexió que dona gruix i interès a la història.

Les il·lustracions d'Anna Font són molt suggeridores i una gran aportació de poesia visual.

Autors

Fran Pintadera és narrador oral, dinamitzador de teatre social i escriptor de literatura infantil. És llicenciat en Psicopedagogia, diplomat en Educació Social per la UCLM i tècnic superior en Integració Social.

L'humor, les possibilitats de la fantasia i la bellesa de la quotidianitat són els ingredients fonamentals de les seves receptes artístiques.

L'any 2022 rep una beca del Ministeri de Cultura per a la investigació dins el projecte «L'oralitat i la seva relació amb la veu dels personatges literaris», realitzada al Laboratori Nacional de Materials Orals de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic.

Anna Font

Il·lustradora i autora de llibres infantils nascuda a Barcelona, es va iniciar en la pintura i el dibuix de la mà d'Agustí Roca i Núria Balcells. Més endavant es forma a l'Escola de la Dona amb Ignasi Blanch i al Centre Universitari de Disseny i Art de Barcelona. Compagina la seva feina com a il·lustradora amb la docència, impartint cursos i tallers d'il·lustració a escoles, centres d'art i el seu taller.

Explicar històries amb il·lustracions és el que més li agrada fer,

Alguns elements interessants de l'obra

La cançó de l'ocell toc: un conte escrit en poesia

La cançó de l'ocell toc no és un llibre de poesia, és un conte escrit en vint capítols que són vint poemes, amb les tres parts que caracteritzen la narrativa: el plantejament, el nus i el desenllaç. Cada una de les tres parts i cada poema té el seu títol. El llibre no té les pàgines numerades.

A la primera part, hi ha sis poemes que ens fan la presentació del personatge i els seus antecedents. I el primer gir narratiu ens posa en alerta que el repte a què s'enfronta el personatge és que la seva cançó pugui sortir de la gàbia; d'aquí ve que el títol del llibre sigui «La cançó de l'ocell toc».

«De vegades canta tango,
de vegades canta jazz,
però sempre
sempre
sempre
el cant topa sens parar.»

Al nus, els set poemes ens parlen de les característiques personals i de l'entorn que dificulten la seva missió fins que troba el camí de la consciència (al poema es diu «instint») a través del diàleg intern i descobreix la força de les coses petites.

El que sent des de dins

[...]

«Jo t'ajudo si em deixes»,
li va piular l'instint suaument.

I l'ocell toc es va deixar fer,
i el seu cant...
va sonar diferent.»

A l'estil del Capità Enciam («Els petits canvis són poderosos») o del llibre de poemes *Petititesses* de Pep Molist, es posen en valor les coses petites o poc significatives que passen a ser tan i tan grans o importants. Aquest element és el segon gir narratiu que ens portarà al desenllaç.

Escapada

«Minúscula,
com la brisa de l'estiu,
com l'espèctec de la llenya.
La cançó va sortir del bec
molt i molt fluixeta.

I era tan diminuta
que es va colar entre els barrots
per després
créixer sense por
i sortir per la finestra.

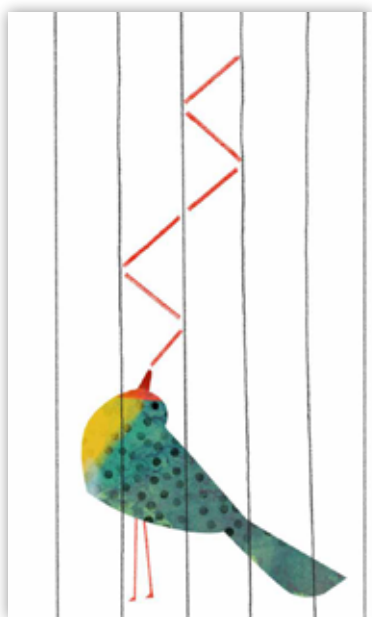
Ho havia aconseguit!
Per fi havia trobat la manera!
La cançó de l'ocell toc
ja volava lliure per fora.»

La tercera part és el recorregut que fa la cançó fins al zoo, a l'aquari, al circ, als nens i als altres ocells. Tots prenen consciència que la llibertat hi és quan té la dimensió col·lectiva del nosaltres.

L'«E-píu-leg» (o epíleg) clou el llibre amb el missatge que la llibertat ens permet ser. Ara el conte es torna faula.

La riquesa de les il·lustracions

Una obra literària de tanta qualitat i profunditat es fa molt més digerible gràcies a les il·lustracions. Les il·lustracions d'Anna Font són un torsimany del conte, capten el to sever del text però en transmeten un de molt més amable per mitjà de les formes i les expressions dels ocells i la riquesa del color. En aquest afany d'apropar-nos el text, Anna Font troba una representació gràfica per al cant de l'ocell, il·lustra el so, el cant. Recordem que el cant és l'element determinant del conte, i d'aquí el títol del llibre. Doncs bé, la representació gràfica del cant evoluciona, i mentre el cant està engabiat té una forma que no canvia quan el cant és plor o lament, però que es torna molt diferent quan el cant és intern a l'ocell o quan ha trobat la manera de fer-lo sortir de la gàbia.

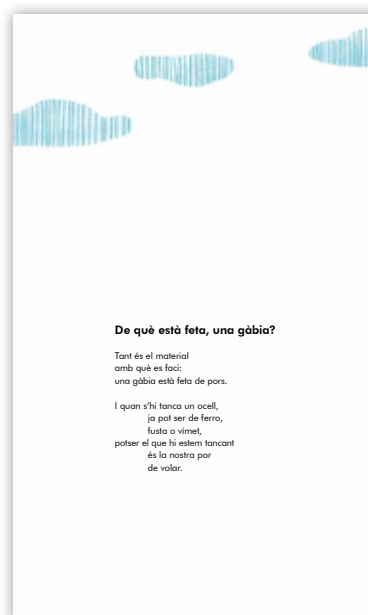
La suma d'aquests elements ens fa parlar de la il·lustració com a poesia visual que cal aprendre a llegir.

Vint poemes narratius i reflexius

Ja hem dit que aquest llibre és un conte escrit en vint poemes repartits en tres parts, seguint l'objectiu d'explicar el conte. Els poemes majoritàriament són de caire narratiu, per fer avançar l'acció, però també n'hi ha de caire reflexiu, que aprofundeixen en la transcendència dels fets.

A la primera part, els poemes són més narratius. A la segona, són més aviat reflexius. I a la tercera es combinen els dos caràcters.

Els poemes estan escrits majoritàriament en vers lliure, és a dir, no hi ha rimes ni estrofes prefixades. Tanmateix, el ritme del vers és un element present i molt destacable. També ens pot sorprendre la manca de recursos poètics i semblar-nos que el text és pobre, però cal posar en valor que, malgrat que els recursos també hi són, s'ha treballat sempre sense perdre de vista que s'està explicant un conte.

La riquesa dels versos

Hem comentat que podem considerar que els versos amb què estan escrits els poemes són versos lliures, tanmateix, com que el ritme hi és un element molt present, potser seria més ajustat anomenar-los versos blancs.

És el ritme intern dels versos, en algun cas molt evident i en d'altres molt més subtil, el que fa rics els poemes. Així, ens caldrà parar molta atenció a la lectura per saber-ne treure partit i que no ens passi el contrari i en fem una lectura monòtona.

Molt del secret està en les pauses que cal fer o no fer. La frase, encara que s'allargui en versos diferents, cal llegir-la seguida; les comes, els punts i el canvi d'estrofa marquen les pauses més curtes o més llargues. I encara, el que en diem els versos trencats i els versos que no estan alineats al marge esquerre demanen subtileza.

Espècies similars I

«Per ser un ocell toc
fan falta dues coses:
ser un ocell
i fer toc.»

Els dos primers versos els llegirem seguits sense pausa. El tercer i el quart, amb pauses i amb un to més confidencial, amb menys força.

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

ABANS

Descobrir el coneixement que tenim dels ocells

El protagonista d'aquest conte és un ocell, i el seu cant, l'element més destacable. Per saber quin és el grau de coneixements previs que els lectors tenen dels ocells i les seves característiques, proposem que compartim les experiències que hem viscut. Podem proposar que ens expliquin si els agraden els ocells. En aquestes converses podrem saber si el seu coneixement va més enllà dels coloms o gavines dels entorns més urbans, i si són capaços de reconèixer i descriure ocells diferents, i fins i tot algun cant. A la conversa poden sortir experiències d'ocells engabiats, que visquin en petites gàbies de familiars o de veïns, o ocells del zoo. I també podria ser que es qüestionessin aquestes pràctiques. Podem acollir i recollir totes les aportacions sense valorar-les, ja que les podrem tornar a abordar després de la lectura del llibre.

També els podem proposar que dibuixin ocells. Amb el dibuix podrem descobrir la riquesa del coneixement que en tenen: si és una visió àmplia i/o només l'empobriment dels estereotips.

Explicar el conte

Com a adults sovint hem experimentat que per gaudir d'un text complex, com pot ser la lectura d'un clàssic, d'una obra de teatre, d'una òpera, etc., ens va molt i molt bé que algú ens en faci una narració, una primera aproximació. Conèixer-ne l'argument ens permet, després, aprofundir en les qualitats literàries de l'obra.

Podem agafar el llibre i anar-ne passant les pàgines, sense llegir els poemes, per explicar el conte en forma de prosa. Potser ens caldrà haver-ho provat abans per saber fins a quin punt ho volem explicar tot o deixem elements de sorpresa. En la narració podem incloure algunes expressions que anirem explicant i que ens ajudaran quan després llegim els poemes, com: rara avis, tenir un nus a la gola, passar de puntetes, tornar-se contagiós, etc.

DURANT

Llegir els poemes en veu alta, el mediador de lectura

En aquest procés de lectura del llibre hem proposat unes primeres aproximacions a partir d'explicar el conte i deixar-nos seduir per les il·lustracions. El pas següent ja és la lectura dels poemes.

Podem fer-ho primer de manera col·lectiva, és a dir, que la persona medidora sigui qui llegeix el poema. En aquesta lectura cal parar molta atenció al ritme dels versos, perquè no hi ha rimes ni estrofes prefixades, però la lectura té una cadència que hem de trobar. Això no vol dir que només hi hagi una manera de llegir el poema, no. Vol dir que hem de trobar una manera de llegir-lo que reproduïxi un ritme amb les seves pauses i que a qui escolta no li sembli que estem llegint un text en prosa.

Per millorar la comprensió i el gaudi podem fer més d'una lectura del poema abans de llegir el següent. O fer recordatoris a mesura que anem avançant en la lectura.

Llegir les imatges

Les il·lustracions són tan riques com els poemes, i tenen l'habilitat d'apropar-nos la comprensió global i suavitzar el to greu de les paraules.

Podem mirar les imatges del llibre i verbalitzar-les. Ho podem fer de totes o d'algunes. Ho podem fer abans o després d'explicar el conte. El resultat serà ben diferent. O en podem mirar unes abans i unes després d'explicar el conte.

Hem de tenir ben present que els infants poden veure molt més del que hi ha o del que nosaltres pensem que hi ha representat. Haurem de dir-nos que hem de cuidar-nos de no tallar-los les ales.

Però també ens pot passar el contrari i que la verbalització sigui més aviat pobra. Llavors ens caldrà pensar quins aspectes o detalls prioritzem per anar agafant confiança, ja que la lectura de la poesia visual no és fàcil i de tot cal fer aprenentatge.

DESPRÉS

Proposar la relectura de manera individual o en parelles

Ara que ja hem explicat el conte i ja hem llegit els poemes en veu alta, ara és el moment de posar a les mans dels joves lectors: el text i les il·lustracions. Podem proposar la lectura individual o en parelles, de tal manera que es llegeixin els poemes conjuntament entre ells. Podem demanar que mentre fan la lectura assenyalin diferents aspectes que per a ells són rellevants o els criden l'atenció i així afavorir una lectura més atenta.

Podem demanar que observin la seva reacció mentre llegeixen i que en un paper anotin el poema o la part del poema que: m'ha fet riure, m'ha avorrit, no he entès, m'ha emocionat, se m'ha fet llarga, no voldria que s'acabés, m'agradaria no oblidar, etc.

Observar les il·lustracions

Quan proposem la lectura individual o en parelles volem que el lector ho faci com si es tractés d'un àlbum il·lustrat, però no sempre passa. Hi ha lectors que obvien les imatges. Però sabem que la riquesa del llibre rau en la comunió de tots dos llenguatges. Així, podem demanar que observin les imatges i apuntin quina: els agrada molt, voldrien dibuixar, els fa riure, els fa plorar, no l'entenen, etc.

I per fer aquest pas que no sempre s'intenta de llegir conjuntament els dos llenguatges, el de les imatges i el text, també podem proposar que facin anotacions que els relacionin i ens diguin quines dobles pàgines del llibre destacarien, quines troben molt encertades, quines els desconcerten, etc.

Practicar la lectura rítmica

En els aspectes més rellevants de l'obra hem comentat que el ritme intern del vers és molt destacable. I que el poeta ens dona pistes de lectura en funció de com posa les pauses i talla o margina els versos.

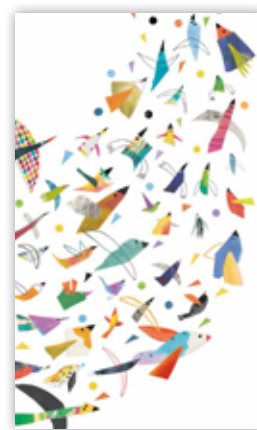
Podem escollir un poema o fins i tot un fragment o estrofa del poema per mostrar la diversitat de lectures possibles. Podem fer lectures monòtones amb tota la intenció i combinar-les amb altres lectures que tinguin en compte el ritme i les indicacions dels versos. Podem demanar si en perceben les diferències i quina lectura els encaixa més bé amb el text o els agrada més.

Podem demanar que ens imitin i també que facin canvis a partir d'una lectura mostra proposada. Quan el gaudi de les descobertes en la lectura ens atrapi, podem proposar la memorització del poema, però hauria de tenir en compte tot el treball de lectura rítmica que hem fet. La memorització és l'acte culminant, i hem d'estar vigilants que no sigui un retrocés cap a la lectura monòtona.

Recuperar la conversa inicial que vam fer abans de la lectura i saber més dels ocells

El conte es converteix en una faula i el missatge va dirigit al més pregon del nostre ésser com a persones. Tanmateix, per això és una faula, perquè per afrontar aquests temes profunds ens és molt útil fixar-nos en els animals i el seu comportament. I la manca de llibertat s'evidencia molt en veure un ocell engabiats o els animals tancats en zoos o cirks.

- Podem recuperar la conversa inicial d'abans de la lectura i estirar-la per conèixer més bé els ocells, les seves característiques i els seus cants.
- Un punt de partida també pot ser el dibuix. Anna Font, la il·lustradora, ens mostra tanta creativitat a l'hora de dibuixar ocells que ens pot servir de model per sortir dels estereotips.
- Podem dedicar temps a l'observació directa als patis o espais més oberts. I a l'observació indirecta en els llibres i reportatges.

- Podem escoltar enregistraments de cants que ens ajudin a copsar les diferències i al reconeixement d'algun cant proper. Són famoses algunes canterelles que ens ajuden a memoritzar el cant. Podem proposar, com Anna Font, il·lustrar el cant.
- Podem entrar en el debat de què aporta o representa tenir ocells i animals engabiats, tema que podem fer extensible a la relació que tenim amb els animals.
- Podem parlar del nostre diàleg intern i donar valor al nostre «cant» interior, el que ens fa únics i ens apropa a la llibertat.
- I per acabar d'arrodonir aquesta proposta d'observació dels ocells, us convidem a passejar per la natura acompanyats de dos recursos que us poden ajudar a conèixer millor els ocells i els seus cants:

—La guia *Fixa-t'hi: ocell* de l'editorial MTM:

un recurs pensat per portar d'excursió. Un llibre de coneixements en format fitxes per veure i conèixer les diferents espècies d'ocells.

<https://mtm-editor.es/producto/fixa-thi-ocells/?srsltid=AfmBOoqpQ1EILT5Qgs3L8HSIxdwPOz-IZnnx2QUMgznSek6cs5SrOi>

—L'aplicació **Merlin Bird**: una aplicació que ens ajuda a identificar les diferents espècies d'ocells pel seu cant.

<https://merlin.allaboutbirds.org/es/pagina-de-inicio/>

Preguntes especials

— Les faules són contes on els personatges són animals, però que els triem per parlar de les persones. Si volguessis escriure una faula on sortissis tu, amb quin animal t'identificaries?

— Es podria escriure una faula semblant a «La cançó de l'ocell toc» amb un altre animal que fos el protagonista?

— Seria el mateix si el títol del llibre fos «L'ocell toc»?

— Hi ha algunes paraules o versos del llibre que recordes especialment?

— Hi ha alguna il·lustració d'Anna Font que t'agradaria tenir penjada a la biblioteca, a l'escola o a casa?

— Saps reproduir el cant d'algun ocell?

— Coneixes algun altre conte en què el protagonista sigui un ocell?

— Després de llegir la nota biogràfica de Fran Pintadera, a tu quin ocell t'agradaria ser?

— Després de llegir la nota biogràfica d'Anna Font, digues, quin animal t'agrada dibuixar sovint?

— Observa les guardes del llibre; com expliques els canvis?